

Steixner Zsófia
ELTE ÁJK Római Jogi és Összehasonlító Jogi Tanszék
Témavezető: Sándor István habil. egyetemi docens

Foundation Governance

A vagyonkezelő magánalapítvány működésének kontrollja

I. Bevezetés

A rendelkezésre álló vagyonkezelési konstrukciók palettája a vagyonkezelő alapítványokról szóló 2019. évi XIII. törvény (a továbbiakban: Vtv.) hatálybalépésével tovább bővült. A Vtv. speciális előírásai mellett a Ptk. rendelkezései háttérszabályozást képeznek. A Vtv. a vagyonkezelő alapítványok két altípusát különbözteti meg: a kedvezményezett javára és a közérdekű célra létrehozott változatot.¹ A vagyonkezelő alapítvány az alapító által rendelt vagyon kezelésére és ebből származó jövedelemnek az alapító okiratban megjelölt feladatok megvalósítása, valamint a kedvezményezettként megjelölt személy, illetve személyek javára történő vagyoni juttatás céljából alapítható.² A vagyonkezelő alapítvány olyan jogi személy, melynek nincsenek (jogi értelemben vett) tulajdonosai és tagjai.³ A jogintézmény lehetővé teszi a vagyon tulajdonjogának és a vagyon hasznainak egymástól való elkülönítését.⁴ Az alapítványi szabályozás kiindulópontja lényegében az a gondolat, hogy egy adott cél a „tulajdonostól független” vagyon segítségével célravezetőbben, tartósabban és hatékonyabban megvalósítható.⁵ Az alapító a kezelésre szánt vagyon tulajdonjogát az alapítványra ruházza át, és a vagyont az alapítvány rendelkezésére bocsátja.

A Vtv. és a Ptk. csupán néhány kógens rendelkezést tartalmaz a vagyonkezelő alapítvány működésének kontrollját illetően. Főszabály

¹ Sándor 2019. 407.

² Vtv. 2. § (1) bekezdés, Ptk. 3:378. §.

³ Artmann, Rüffler 2017. 589.

⁴ Müller 2014. 4.

⁵ Eiselberg 2004. 8.

szerint a felügyelőbizottságon kívül nincs más olyan személy vagy szerv, aki/amely a gazdaságilag érdekelt személyek („tulajdonosok”, illetve kedvezményezettek) érdekeit közvetlenül képviselné.⁶ A vagyonkezelő alapítványra vonatkozó szabályozás azonban lehetőséget biztosít az alapító számára, hogy a vagyonkezelő alapítvány létesítő okiratában az alapítvány szervezetét és működését meglehetősen szabadon alakíthassa, és ezáltal az alapítványnál az alapítói („tulajdonosi”) és kedvezményezetti érdekekkel kapcsolatosan fennálló „strukturális kontrolldeficitet”⁷ ellensúlyozza.⁸

Dolgozatomban annak a bemutatására törekszem, hogyan biztosítható a vagyonkezelő magánalapítvány működésének kontrollja, különös tekintettel a vagyongazdálkodásra. A Vtv.-hez fűzött indokolás szerint a jogalkotó a szabályozás megalkotása során tekintettel volt a külföldi jogintézményekre is. Mintaként szolgálhattak többek között az osztrák *Privatstiftung*, valamint a liechtensteini *Privatstiftung* jogi konstrukciói is. Az alapítvány működésének ellenőrzését illetően ezért a magyar szabályozás elemzésén túlmenően kitérek az osztrák és liechtensteini *Privatstiftung*gal kapcsolatos joganyagra, illetve joggyakorlatra is, mely akár a későbbiekben iránytűként szolgálhat a magyar jogalkotók és jogalkalmazók számára. Ezen túlmenően azért is érdemes az említett szabályozások *Foundation Governance* szempontból történő összehasonlítását elvégezni, mivel az államok által kialakított szabályozási modellek versenyében nem csupán az adójogi, hanem a polgári jogi aspektusok is szerepet játszanak⁹, amikor a leendő alapító döntést hoz arról, melyik országban szeretne vagyonkezelő magánalapítványt létrehozni. Ahogy arra *Schurr Francesco* is rámutatott a liechtensteini szabályozás revíziója kapcsán, a *Foundation Governance* kulcsszerepet játszik az egyes országok által kimunkált alapítványi szabályozások versenyében.¹⁰ A megfelelő szabályozási környezet kialakítása nemzetgazdasági érdek, hiszen a jogintézmény hatékony eszközként szolgálhat a vagyonok külföldre áramlásának megállításában, valamint segíthet a korábban külföldre vitt vagyonokat újra az országba vonzani.¹¹

⁶ Vtv. indokolás.

⁷ Kalls 2001. 57.

⁸ Müller 2014. 4.

⁹ Müller 2015. 291.

¹⁰ Müller 2015. 291.

¹¹ Müller 2015. 291.

II. Foundation Governance

A *Foundation Governance* fogalma a vagyonkezelő alapítvány irányításának és kontrolljának szervezeti kereteit jelenti.¹² A *Foundation Governance* a *Corporate Governance*-ból származtatott fogalom. A *Corporate Governance* alatt lényegében egy vállalat (gazdasági társaság) irányításának és kontrolljának jogi, valamint ténylegesen érvényesülő szervezeti kereteit értjük.¹³ A *Corporate Governance* szabályok középpontjában tehát a vállalat irányítása és kontrollja áll, különös tekintettel arra a kérdésre, hogy egy vállalat létesítő okiratának mit kell és érdemes tartalmaznia annak érdekében, hogy a vállalat irányítása a lehető leghatékonyabban megvalósítható legyen, valamint a működése során bekövetkező hibák minél gyorsabban és célirányosabban orvosolhatók lehessenek.¹⁴

A *Corporate Governance* szabályok célja a tulajdon és ellenőrzés különválasztásából (*separation of ownership and control*) eredő, a megbízó és megbízott, ügynök („*principal - agent*”) konfliktus hatékony kezelése, és ezáltal ügynöki költségek (*Agenturkosten*) csökkentése.¹⁵ A „*principal - agent* konfliktus” kiindulópontja az a gondolat, hogy minden ember a saját nyereségét igyekszik növelni, ezért előfordulhatnak olyan helyzetek, amikor a befektető, mint tulajdonos (*principal*) és az érdekében eljáró „bizalmi ember” (*agent*) között érdekellentét áll fenn. Ha nincsenek meg a megfelelő korlátok, úgy a megbízott nagy valószínűséggel a megbízó kárára fogja a jogait gyakorolni annak érdekében, hogy a saját nyereségét növelhesse.¹⁶ A *Corporate Governance* szabályok célja nem csupán a tulajdonos érdekeinek védelme, hanem a vállalattal szemben jogi érdekekkel rendelkező személyek (például a vállalat ügyfelei, hitelezői, munkavállalói), akikre az ügynök negatív következményekkel járó döntései egyaránt hatással lehetnek, megfelelő védelme is.¹⁷ Mivel a *Corporate Governance* szabályok nem alkalmazhatók közvetlenül a vagyonkezelő alapítványokra azok szervezeti sajátosságai miatt, ezért a *Corporate Governance* fogalmát a jogtudomány megfelelően továbbfejlesztette és módosította, melynek eredményeképp létrejött a *Foundation Governance* fogalma.¹⁸ A gazdasági társaságok és a vagyonkezelő alapítványok közötti legjelentősebb strukturális eltérés az,

¹² Müller 2015. 291.

¹³ Torggler 2013. 7.

¹⁴ Müller 2014. 5.

¹⁵ Torggler 2013. 8.

¹⁶ Melzer 2010. 157.

¹⁷ Torggler 2013. 8.

¹⁸ Müller 2014. 5.

hogy a gazdasági társaságokkal ellentétben, a vagyonekezelő magánalapítványnak nincs olyan szerve, amely közvetlenül képviselné a tulajdonos (alapító) érdekeit.¹⁹ A *Foundation Governance* szabályok fókuszában ezért az ügyvezető szerv (kuratórium, *Stiftungsvorstand*, *Stiftungsrat*) tevékenységének kontrolljával kapcsolatos szabályok állnak.²⁰ A vagyonekezelő alapítvány irányítására és működésének kontrolljára vonatkozó rendelkezéseket a következőképp csoportosíthatjuk: az alapítvány feletti kontrolleszközök megilleshetnek állami szervet (például bíróság) vagy nem állami szervet (például felügyelőbizottság, alapítványi vagyoneellenőr) is. A működést illetően kontrollt gyakorolhat alapítványi szerv (pl. felügyelőbizottság), vagy nem alapítványi szerv (állandó könyvvizsgáló, bíróság) is.²¹ A külföldi jogirodalomban megkülönböztetik az alapítvány kontrolljára kógens törvényi rendelkezés alapján, valamint a létesítő okirat alapján jogosult személyeket és szerveket.²²

III. A Foundation Governance törvény által szabályozott építőkövei

A Vtv. és az osztrák PSG csupán néhány kógens rendelkezést tartalmaz az alapítvány szervezetére és kontrolljára vonatkozóan, ezért e tekintetben a Vtv., Ptk., valamint a PSG diszpozitív szabályai alkalmazandók.²³ Az osztrák és magyar szabályozási koncepció szerint az alapítvány működésének kontrollját elsődlegesen egy ún. „*kettős belső kontrollrendszer*” biztosítja, hiszen az alapítványi szervek kölcsönösen ellenőrzik egymás tevékenységét, valamint az egyes alapítványi szerveken belül a tagok szintén ellenőrzik egymást.²⁴ A „külső” kontrollrendszer csupán másodlagos szerepet tölt be. A liechtensteini PGR az alapítóra bízta a kontrollrendszer kialakítását. Főszabály szerint az alapítvány működésének felügyeletét az alapítvány aktorai végzik. A PGR-ben szabályozott (diszpozitív) kedvezményezett által gyakorolt felügyeleti modell csak abban az esetben alkalmazandó, amennyiben az alapító a létesítő okiratban másként nem rendelkezik. A Vtv. és a PSG szabályozásától eltérően, magáncélra létrehozott vagyonekezelő alapítvány esetén a PGR nem rendelkezik kötelezően létesítendő alapítványi szervről,

¹⁹ Melzer 2010. 158.

²⁰ Melzer 2010. 158.

²¹ Melzer 2010. 158.

²² Müller 2014. 5.

²³ Müller 2014. 6. , Vtv. indokolás.

²⁴ Melzer 2010. 161., OGH 15.5.2001, 6 Ob 85/01 w.

melynek figyelemmel kellene kísérnie és felügyelnie kellene az alapítvány működését.²⁵

A *Foundation Governance* elengedhetetlen építőkövei az átláthatóság (*Transparenz*), valamint a jogosultságok kiegyensúlyozott megosztása az alapítványi szervek között (*Gewalttrennung*).²⁶

A Vtv. alapján az alapítvány kontrollját főszabály szerint a felügyelőbizottság, valamint a könyvvizsgáló látja el. Meghatározott feltételek teljesülése esetén, a törvény alapján kötelező az alapítvány külső ellenőrzésének biztosítása is. Az alapítvány külső ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat a törvényi szabályozás az alapítványi vagyonellenőrre, valamint az alapítványt nyilvántartó bíróságra telepíti.

A PSG kógens rendelkezései az alapítvány működésével és kontrolljával kapcsolatos jogokkal az alapítványi ellenőrt (*Stiftungsprüfer*), a kedvezményezetteket (*Begünstigte*), valamint a bíróságot (*Gericht*) ruházza fel. Az osztrák szabályozás alapján a felügyelőbizottság (*Aufsichtsrat*) kijelölése csak meghatározott feltételek fennállása esetén kötelező.

1. A Vtv. és a Ptk. a vagyonkezelő alapítvány kontrolljával kapcsolatos kógens rendelkezései

A) Felügyelőbizottság

Vagyonkezelő alapítvány esetén kötelező felügyelőbizottság kijelölése²⁷, mely belső kontrollfunkciót tölt be. A felügyelőbizottság tevékenységét az alapító részére végzi, és arról évente az alapítói jogok gyakorlójának számol be.²⁸ A felügyelőbizottság tagjai a felügyelőbizottság munkájában személyesen kötelesek részt venni.²⁹ A felügyelőbizottság tagjaira a kuratórium tagjaira vonatkozó kizáró és összeférhetlenségi rendelkezések irányadók.³⁰

A vagyonkezelő alapítvány felügyelőbizottsága legalább három természetes személyből áll, melynek elnökét – az alapító okirat eltérő

²⁵ Melzer 2010. 166-167.

²⁶ Müller 2014. 5.

²⁷ Vtv. 6. § (2) bekezdés.

²⁸ Ptk. 3:40. § (1) bekezdés.

²⁹ Ptk. 3: 26. (3) bekezdés.

³⁰ Ptk. 3:40. § (2) bekezdés.

rendelkezése hiányában – a tagok maguk közül választják.³¹ A felügyelőbizottság határozatait szótöbbséggel hozza.³²

A Vtv.-hez fűzött indokolás szerint a felügyelőbizottság köteles a vagyongazdálkodó alapítvány vagyoni érdekeit és észszerű gazdálkodását veszélyeztető működéssel szemben fellépni. A felügyelőbizottság a törvényes működés helyreállítása érdekében meghatározott jogokat is gyakorolhat.³³ Az indokolás értelmében a felügyelőbizottság az ügyvezetés tevékenységének komplex vizsgálatára köteles³⁴, mivel a felügyelőbizottság ellenőrzési kötelezettsége nem csupán a kuratórium határozatainak és működésének jogszerűségének, hanem a kuratórium döntéseinek gazdasági, célszerűségi szempontú vizsgálatára is kiterjed³⁵.

A jogalkotó bevonta a felügyelőbizottságot a kuratórium döntéseinek előkészítésébe is.³⁶ A felügyelőbizottság köteles a kuratórium elé kerülő előterjesztéseket megvizsgálni és az ezzel kapcsolatosan kialakított álláspontot a kuratórium ülésén ismertetni.³⁷ A felügyelőbizottság nemcsak a döntések előkészítésével összefüggésben, hanem a kuratórium egész tevékenységére kiterjedően vizsgálódhat.³⁸ A Ptk. ezért a következő jogosultságokat biztosítja a felügyelőbizottság számára: iratokba való betekintési jog, tájékoztatás kérésének joga, ezen túlmenően a felügyelőbizottság jogosult a vagyongazdálkodó alapítvány fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, valamint szerződéseit megvizsgálni, és szakértővel megvizsgáltatni.³⁹

B) Állandó könyvvizsgáló

A vagyongazdálkodó alapítványnál állandó könyvvizsgáló megbízása kötelező.⁴⁰ Az állandó könyvvizsgáló ellenőrzési tevékenységét nemcsak a vagyongazdálkodó alapítvány, hanem a hitelezők, befektetők, valamint a hatóságok érdekében és részére végzi.⁴¹

A vagyongazdálkodó alapítvány esetén alkalmazandó állandó könyvvizsgálóra vonatkozó rendelkezés a Ptk. *A jogi személy általános szabályai között, A jogi személy törvényes működésének biztosítékai* cím

³¹ Vtv. 6.§ (2) bekezdés.

³² Ptk. 3:27.§ (3) bekezdés.

³³ Vtv. indokolás.

³⁴ Vtv. indokolás, Mohai 2014. 10.-11.

³⁵ Mohai 2014. 10-11.

³⁶ Mohai 2014. 11.

³⁷ Ptk. 3:27.§ (1) bekezdés.

³⁸ Mohai 2014. 11.

³⁹ Ptk. 3:27.§ (2) bekezdés.

⁴⁰ Vtv. 6.§ (2) bekezdés

⁴¹ Török 2015. 415.

alatt található (Ptk. 3:38.§). A könyvvizsgáló feladata a pénzügyi folyamatok folyamatos ellenőrzése.⁴² Az állandó könyvvizsgáló a Ptk. rendelkezése szerint jogosult a jogi személy irataiba, számviteli nyilvántartásaiba, könyveibe betekinteni, a vezető tisztségviselőktől, a felügyelőbizottság tagjaitól és a jogi személy munkavállalóitól felvilágosítást kérni, valamint a jogi személy fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, valamint szerződéseit megvizsgálni. Fontos kiemelni, hogy az állandó könyvvizsgáló minden iratba – tehát olyanokba is, amelynek nincs pénzügyi tartalma – betekinthe⁴³. Vagyonvesztés esetén⁴⁴ a Ptk. 3:38.§ (2) bekezdése az alábbi állandó könyvvizsgálót terhelő kötelezettségeket szabályozza: amennyiben az állandó könyvvizsgáló a vagyonkezelő magánalapítvány vagyonának olyan változását észleli, amely veszélyeztetheti a vele szemben fennálló követelések kielégítését, továbbá, ha olyan körülményt észlel, amely a vezető tisztségviselők vagy a felügyelőbizottsági tagok e minőségükben kifejtett tevékenységükért való felelősségét vonja maga után, késedelem nélkül köteles az ügyvezetésnél kezdeményezni az alapítói jogkör gyakorlójának döntéshozatalához szükséges intézkedések megtételét. Ha a kezdeményezés nem vezet eredményre, a könyvvizsgáló köteles a feltárt körülményekről a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó, nyilvántartó bíróságot értesíteni.

Bár a Vtv. nem tartalmaz erre vonatkozó rendelkezést, álláspontom szerint az állandó könyvvizsgáló kijelölésére – az alapítványi vagyonellenőr kijelöléséhez hasonlóan – az alapítói jogok gyakorlója jogosult.

A Vtv. 5.§ (1) bekezdés szerint a vagyonkezelő alapítvány alapítója az alapító okiratban az alapítói jogok gyakorlására az alapítvány kuratóriumát is kijelölheti. Ebben az esetben azonban a Ptk. 3:38.§ (2) bekezdés megfelelő alkalmazása az ellenőrzés hatékonysága szempontjából meglehetősen ellentmondásos helyzetet teremt. Tehát amennyiben az alapítói jogokat gyakorló kuratórium a Ptk.-ban meghatározott körülmények valamelyikét észleli, úgy köteles az ügyvezetésnél, azaz saját magánál kezdeményezni a döntéshozatalához szükséges intézkedések megtételét.

⁴² Petrik 2018. 54.

⁴³ Petrik 2018. 54.

⁴⁴ Mohai 2016. 7.

C) Alapítványi vagyonellenőr

Az alapítónak lehetősége van arra, hogy az alapító okiratban minden további feltétel nélkül kijelölhesse a kuratórium tagjait az alapítói jogok gyakorlására, sőt arra is, hogy alapítói jogait az alapítványra átruházhassa.⁴⁵ Amennyiben az alapítói jogok gyakorlására a kuratórium jogosult, úgy a felügyelőbizottságon (belső kontrollszerv) kívül lényegében nincs más olyan személy vagy szerv, aki közvetlen kontrollt gyakorolhatna az alapítvány érdekeinek megfelelő működés tekintetében, felléphetne a célszerű gazdálkodást veszélyeztető működéssel, valamint a vagyonvesztést eredményező, vagy a befektetési szabályzatot sértő gazdálkodási döntésekkel szemben is, továbbá, akit a törvényesség helyreállítása érdekében bizonyos jogosultságok illetnének meg.⁴⁶ Ezért abban az esetben, amikor az alapítói jogokat a kuratórium gyakorolja, a Vattv. 7.§ (1) bekezdése az alapítványi vagyonellenőr alapítói kijelölését az alapító okirat kötelező tartalmi elemeként írja elő. Az alapítványi vagyonellenőr protektori szerepet tölt be⁴⁷, melynek keretében felügyeli az alapítói jogokat gyakorló kuratórium, valamint a felügyelőbizottság jogszabályoknak, továbbá az alapítói előírásoknak és befektetési szabályzatban foglaltaknak megfelelő tevékenységét⁴⁸, és őrködik az alapító okiratban meghatározott vagyonkezelési célok elérése felett.⁴⁹ Annak érdekében, hogy az alapítványi vagyonellenőr ellenőrző tevékenységével érdemben közreműködhesse az alapítvány célszerű, gazdaságos és jogszerű működése érdekében, a Vattv. kógens rendelkezésként végzettségi és szakmai követelményeket támaszt az alapítványi vagyonellenőrrel szemben, valamint összeférhetlenségi okokat is meghatároz.

Az alapítványi vagyonellenőrt az iratokba való betekintési és a tájékoztatási jog tekintetében a felügyelőbizottsággal azonos jogosultságok illetik meg.⁵⁰ A jogalkotó az alapítványi vagyonellenőrt a felügyelőbizottsághoz képest szűkebb körben vonta be a kuratórium döntéseinek előkészítésébe. Az alapítványi vagyonellenőrt kizárólag a kuratórium által gyakorolt alapítói jogok körébe tartozó kérdésekben illeti meg véleményezési jog.⁵¹ Amennyiben az alapítványi vagyonellenőr észleli, hogy az alapítói jogokat gyakorló kuratórium, illetve a felügyelőbizottság működése nem felel meg a törvény vagy az alapító

⁴⁵ Vattv. 5.§ (1) bekezdés.

⁴⁶ Vattv. indokolás.

⁴⁷ Vattv. indokolás.

⁴⁸ Vattv. 8.§ (1) bekezdés.

⁴⁹ B. Szabó, Illés, Kolozs, Menyhei, Sándor 2018. 281.

⁵⁰ Vattv. 8.§ (2) bekezdés.

⁵¹ Vattv. 8.§ (2) bekezdés.

okirat rendelkezéseinek, úgy felhívja az érintett alapítványi szervet a szabályszerű működésre. Ha az érintett szerv a felhívásnak nem tesz eleget, az alapítványi vagyonellenőr törvényességi felügyeleti eljárást kezdeményezhet a nyilvántartó bíróságnál. Álláspontom szerint a Vattv. vonatkozó rendelkezését a kontroll megfelelő biztosítása érdekében úgy kellene értelmezni, hogy az alapítványi vagyonellenőr a törvényességi felügyeleti eljárás kezdeményezésére nem csupán jogosult, hanem köteles is abban az esetben, ha az érintett szervhez intézett felhívásra nem vezet eredményre. A jogalkotó által alkalmazott feltételes módú megfogalmazás („kezdeményezhet”) úgy értendő, hogy az alapítványi vagyonellenőr csak abban az esetben kezdeményezhet törvényességi felügyeleti eljárást, amennyiben az érintett szervhez intézett felhívása észszerű időn belül nem vezetett eredményre.

Az alapítványi vagyonellenőr javaslatára a nyilvántartó bíróság határoz, amennyiben a kuratóriumi vagy felügyelőbizottsági tagság, illetve betöltésével kapcsolatosan – ennek felmerülésétől számított 90 napon belül – nem születik döntés.⁵²

Annak ellenére, hogy a Vattv.-hez fűzött indokolás utal az alapítvány irányításával és működésével kapcsolatos „kontrolldeficitre”, álláspontom szerint az alapítványi vagyonellenőrt a Vattv. szerint megillető jogosultságok mégsem teszik maradéktalanul lehetővé, hogy az alapítványi vagyonellenőr hatékonyan tudjon ellenőrzést gyakorolni az alapítvány célszerű és gazdaságos irányítása és működése felett. A törvényességi felügyeleti eljárásban a bíróság az alapítványi szervek döntéseinek felülvizsgálatánál célszerűségi és gazdaságossági szempontokat nem vizsgálhat. Annak ellenére, hogy az alapítványi vagyonellenőr az alapítvány működésének és irányításának nem csupán jogszerűségi, hanem célszerűségi és gazdaságossági szempontú ellenőrzésére köteles, a Vattv. mégsem biztosít megfelelő jogosultságot számára, hogy felléphessen a célszerűtlen és nem gazdaságos alapítványi működés esetén. E hiányosság orvoslására érdemes lenne a Vattv.-be beiktatni a Ptk 3:104.§-hoz hasonló szabályt, azaz hogy az alapítványi vagyonellenőr kérelmére a nyilvántartó bíróság a vagyonkezelő alapítvány költségére köteles egyedi könyvvizsgálatot elrendelni és a vizsgálat lefolytatása érdekében könyvvizsgálót kijelölni. Ezen túlmenően érdemes lenne az alapítványi vagyonellenőr számára biztosítani azt a jogosultságot is, hogy abban az esetben, ha a kuratórium vagy felügyelőbizottság vagy azok bizonyos tagjai veszélyeztetik az alapítványi célkitűzés elérését, úgy

⁵² Vattv. 8.§ (5) bekezdés.

kezdeményezhesse az érintett alapítványi szervnek vagy egyes tagjának/tagjainak visszahívását a nyilvántartó bíróságnál.

A Vtv. az alapítványi vagyonellenőrt külső ellenőrzési szervnek minősíti annak ellenére, hogy az alapító okiratban kell kijelölni. Álláspontom szerint az alapítványi vagyonellenőr az ellenőrzés belső szerve, amely a többi alapítványi szervtől – az állandó könyvvizsgálóhoz hasonlóan – független. A törvényben foglalt elnevezés is pontatlan abban a tekintetben, hogy az alapítványi vagyonellenőr tevékenysége nem csupán a vagyongazdálkodásra, hanem a vagyonkezelő alapítvány működésének egészére kiterjed (például annak célszerűségére, jogszerűségére, az alapító okiratban foglaltak betartása). Érdemesebb volna ezért az alapítványi ellenőr megnevezést használni.

E) Bíróság

A vagyonkezelő magánalapítvány bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre.⁵³ A nyilvántartásba vétel előtt a bíróság megvizsgálja, hogy a magánalapítvány létesítése megfelel-e a jogszabályokban foglalt előírásoknak. A magánalapítvány nyilvántartásba vétele után a bíróság, mint külső kontrollszerv, a Ptk. 3:34. § szerinti általános törvényességi felügyeletet gyakorol a magánalapítvány felett. *Sárközy Tamás* a Ptk. által szabályozott törvényességi felügyelet alábbi jellemzőit emeli ki:

- felügyelet és nem irányítás, mivel a nyilvántartó bíróságot nem illeti meg sem utasítási, sem hatáskörelvonási jog. A törvényességi felügyelet keretében a nyilvántartó bíróságot pusztán ellenőrzési jog illeti meg, illetve intézkedési és szankcionálási jogosítvány;⁵⁴
- pusztán alaki felügyelet, hiszen a magánalapítvány működésének gazdaságossága és célszerűsége nem vizsgálható;⁵⁵
- általános felügyelet, mely főszabály szerint a magánalapítvány működésének minden aspektusára kiterjedhet. Fontos azonban kiemelni a Ptk. 3:34.§ által szabályozott korlátozást, mely kimondja, hogy a nyilvántartó bíróság törvényességi felügyeleti jogköre nem terjedhet ki olyan ügyekre, amelyekben más bírósági vagy közigazgatási hatósági eljárásnak van helye⁵⁶.

A vagyonkezelő magánalapítvány törvényes működésének további biztosítéka, hogy az alapítók és a jogi személy szervei által hozott

⁵³ Ptk. 3:4.§ (4) bekezdés, Vtv. 1.§ (1) bekezdés.

⁵⁴ Sárközy 2016. 13.

⁵⁵ Petrik Ferenc 2018b. 54.

⁵⁶ Sárközy 2016. 13.

határozat hatályon kívül helyezése kérhető a nyilvántartó bíróságtól.⁵⁷ A határozat hatályon kívül helyezése jogszabálysértés vagy alapító okiratba ütközés címén kérhető.⁵⁸ A befektetési szabályzat az alapító okirathoz – annak részeként – mellékelhető.⁵⁹ Ebből következik, hogy az alapító okirat megsértésével egy tekintet alá esik a Vtv. 9.§ (3) bekezdése szerinti befektetési szabályzatot sértő határozat is. A Ptk. 3:35.§ alapján a felülvizsgálat kérelmezésére jogosultak köre: az alapítói jogok gyakorlója, a vezető tisztségviselő, a felügyelőbizottsági tagok. Fontos kiemelni, hogy a felügyelőbizottsági tagok testületként kérhetik a bírósági felülvizsgálatot, azonban ezt megelőzően a társaságon belül kell törekedni a jogszerűség helyreállítására.⁶⁰ A perlési határidő tekintetében a Ptk. szubjektív és objektív időkorlátot is meghatároz.⁶¹ A szubjektív, harmincnapos határidő attól az időponttól számítandó, amikor a keresetindításra jogosult a határozatról tudomást szerzett, vagy arról tudomást szerezhetett volna⁶². A határozat meghozatalától számított egyéves, objektív és jogvesztő határidő lejártával a határozat felülvizsgálata iránti per nem indítható meg.⁶³

G) Kedvezményezettek

A Vtv. és a Ptk. nem rendelkezik a kedvezményezetteket megillető vagyonkezelő magánalapítvánnyal kapcsolatos ellenőrzési jogosultságról.

2. A PSG kontrollra vonatkozó kógens rendelkezései

A) Alapítványi ellenőr (Stiftungsprüfer)

Az osztrák szabályozás alapján a *Privatstiftung* esetén kötelező *Stiftungsprüfer* (alapítványi vagyonellenőr) kijelölése [PSG 14. § (1) bekezdés]. A PSG szabályozása értelmében a *Stiftungsprüfer* alapítványi szervnek minősül, ami társasági jogi szempontból meglehetősen különleges.⁶⁴ A gazdasági társaságok esetén az *Abschlussprüfer* nem minősül társasági szervnek, hanem a társaságtól teljesen független.⁶⁵ A

⁵⁷ Ptk. 3:35. §.

⁵⁸ Varga 2018. 2210-2245.

⁵⁹ Vtv. 9.§ (2) bekezdés

⁶⁰ Petrik 2018b 71-73.

⁶¹ Gál 2018. 166.

⁶² Ptk. 3:36. § (1) bekezdés

⁶³ Gál 2018. 166.

⁶⁴ Nowotny 2015. 166.

⁶⁵ Müller 2015. 96.

Stiftungsprüfer alapítványi szerve jogállása a jogalkotó azon törekvését tükrözi, hogy az ügyvezető szerv (*Stiftungsvorstand*) működésének megfelelő kontrollja közvetlenül biztosítható legyen, ezáltal csökkentve a tulajdonos hiányából eredő „kontrolldeficitet”.⁶⁶ Mivel a *Stiftungsprüfer* alapítványi szerv, ezért a PSG-ben szabályozott, az alapítvány megfelelő működését elősegítő intézkedések megtételére nem csupán jogosult, hanem köteles is.⁶⁷

A PSG 20.§ (1) bekezdése szerint a *Stiftungsprüfer* kijelölésére kizárólag a bíróság (*Firmenbuchgericht*) jogosult.⁶⁸ E hatásköri szabály alól csak az az eset jelent kivételt, amennyiben a *Privatstiftung*nál (fakultatív vagy kötelező jelleggel) felügyelőbizottság (*Aufsichtsrat*) működik. A *Stiftungsprüfer* függetlenségét hivatottak biztosítani a PSG 20.§ által szabályozott képzettségi követelmények, valamint összeférhetetlenségi szabályok is.⁶⁹ A PSG által a *Stiftungsprüfer*rel szemben támasztott képzettségi követelmények hasonlóságot mutatnak a Vtv. alapítványi vagyonellenőrrel szemben támasztott követelményeivel. A PSG 20. § (2) bekezdésében rögzített összeférhetlenségi rendelkezés (*Unvereinbarkeitsbestimmung*) alapján nem lehet *Stiftungsprüfer*, aki kedvezményezettje, tagja más alapítványi szervnek, a *Privatstiftung* munkavállalója, vagy aki olyan vállalat munkavállalója, amelyre a *Privatstiftung* jelentős befolyást tud gyakorolni (vagy az elmúlt három évben ilyen személynek minősült), továbbá aki az előbb megjelölt személlyel közösen végez valamely foglalkozást, vagy a fent felsorolt személyek közeli hozzátartozójának minősül.

Az alapítványi ellenőrt tájékoztatási kötelezettség (*Redepflicht*) terheli, ha feladatai teljesítése során olyan körülmények fennállását észleli, melyek a *Privatstiftung* működését veszélyeztetik, vagy a jövőbeli működést negatívan befolyásolhatják, illetve, ha olyan intézkedéseket észlel, melyek súlyosan jogszabálysértők vagy az alapító okiratot sértik. A tájékoztatási kötelezettséget megalapozó körülményekről haladéktalanul beszámolót kell készíteni.⁷⁰ Az elkészített beszámolót valamennyi alapítványi szervnek el kell juttatni.⁷¹

A PSG az *Stiftungsprüferre* az UGB *Abschlussprüferre* vonatkozó rendelkezéseit rendeli megfelelően alkalmazni. Fontos kiemelni azonban, hogy a *Stiftungsprüfert* megillető kontrolljogosultságok köre bővebb, mint

⁶⁶ Müller 2015. 148.

⁶⁷ Müller 2015. 97.

⁶⁸ Nowotny 2015. 164.

⁶⁹ Melzer 2010. 148.

⁷⁰ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 107.

⁷¹ Gruber 2013. 28.

az *Abschlussprüferé*. A *Stiftungsprüfer* fő feladata, hogy megvizsgálja az éves beszámoló helyességét [PSG 21.§ (1) bekezdés]. Az éves beszámoló vizsgálata során fontos kritérium, hogy a *Privatstiftung* működése gazdaságos-e. Ezen túlmenően köteles annak a vizsgálatára is, hogy az alapítvány működése megfelel-e az alapító okiratban rögzített alapítványi célnak.⁷²

A jogalkotó a *Stiftungsprüfert*, mint az egyetlen kötelezően kijelölendő kontrollszervet széles körű jogosultságokkal ruházta fel, melyek lehetővé teszik a „Kontrolldefizit” megfelelő ellensúlyozását.

A *Stiftungsprüfert* az alábbi jogosultságok illetik meg:

- iratbetekintési jog,
- tájékoztatáshoz való jog a *Stiftungsvorstand*dal szemben [PSG 21.§ (1) bekezdés, UGB 272.§],
- egyedi könyvvizsgálat kezdeményezésének joga (PSG 31.§),
- kérelem a *Stiftungsvorstand*, illetve *Stiftungsvorstand* tagjának kijelölésére vagy visszahívására (PSG 27.§).⁷³

B) Felügyelőbizottság (*Aufsichtsrat*)

A magyar szabályozástól eltérően a *Privatstiftung* esetén a felügyelőbizottság (*Aufsichtsrat*) kijelölése nem minden esetben kötelező. A felügyelőbizottság létesítésének kötelező eseteit a PSG 22.§ szabályozza.

A PSG 22.§ (1) bekezdése alapján kötelező a felügyelőbizottság kijelölése, ha:

- az alapítvány munkavállalóinak a száma meghaladja a háromszáz főt;
- belföldi gazdasági társaságok vagy szövetkezetek állnak a *Privatstiftung* egységes irányítása alatt, vagy azokban több mint 50 %-os közvetlen részesedéssel rendelkeznek, és a munkavállalók száma a háromszáz főt meghaladja (a szövetkezethöz képest átlagosan meghaladja), és a *Privatstiftung* tevékenysége nem csupán a (vállalati) részesedések kezelésére korlátozódik.

Amennyiben a PSG 22.§ által rögzített feltételek nem állnak fenn, az alapítónak lehetősége van az alapító okiratban a felügyelőbizottság létesítéséről rendelkezni. Ezzel a lehetőséggel az alapítók nem szoktak

⁷² Kusternigg, Kammel, Schummer 2019. 94.

⁷³ Melzer 2014.149.

élni, így a gyakorlatban a felügyelőbizottság szerepe nagyon csekély.⁷⁴ A felügyelőbizottság legalább három természetes személyből áll [PSG 23.§ (1) bekezdés]. A PSG összeférhetlenségi szabályokat állapít meg a felügyelőbizottsági tagsággal kapcsolatban. Nem lehet felügyelőbizottsági tag, aki, vagy akinek a hozzátartozója tagja a kuratóriumnak (*Stiftungsvorstand*), vagy alapítványi ellenőrként (*Stiftungsprüfer*) működik közre az alapítvány működésének felügyeletében. A felügyelőbizottság tagja kedvezményezett személy sem lehet, illetve a kedvezményezett hozzátartozója sem. Ezen túlmenően olyan személy sem lehet a felügyelőbizottság tagja, aki legalább tíz *Privatstiftung*nál tagja a felügyelőbizottságnak, vagy egy ahhoz hasonló egyéb alapítványi szervnek. A PSG 23.§ (2) és (3) bekezdésének összeférhetlenségre vonatkozó szabályai kógensek, ezért az abban foglaltaktól az alapító okiratban sem lehet eltérni.⁷⁵

A felügyelőbizottság függetlenségét szolgálja a PSG felügyelőbizottsági tagok kijelölésére vonatkozó kógens rendelkezés is. A *Privatstiftung* alapításánál az alapító jogosult a felügyelőbizottság kijelölésére. A későbbiekben ez a jogosultság kizárólag a bíróságot illeti meg [PSG 24.§ (1) bekezdés].

A felügyelőbizottság feladata a *Privatstiftung* ügyvezetésének és működésének a felügyelete.⁷⁶ Annak érdekében, hogy a felügyelőbizottság ezt a feladatot megfelelően el tudja látni, a PSG alapján széleskörű tájékoztatáshoz való jog (*Auskunftsrecht*) és iratbetekintési jog (*Einsichtsrecht*) illeti meg [PSG 25.§ (1) bekezdés]. Ezen túlmenően a PSG 25.§ (1) bekezdése alapján bizonyos jogügyletek megkötéséhez a felügyelőbizottság előzetes hozzájárulása szükséges.⁷⁷ Katharina Müller kiemeli, hogy a hozzájárulási jog csak a *Privatstiftung* belső jogviszonyában irányadó, hiszen a felügyelőbizottsági hozzájárulás elmaradására harmadik személlyel szemben nem lehet hivatkozni, azaz a jogügylet hozzájárulás hiányában is érvényesnek minősül.⁷⁸ A felügyelőbizottságot a többi alapítványi szervhez hasonlóan megilleti az a jog, hogy egyedi könyvvizsgálat elrendelését [PSG 31.§ (1) bekezdés]⁷⁹, valamint valamely alapítványi szerv, vagy annak tagja visszahívását kérelmezze a bíróságtól (PSG 27.§).

⁷⁴ Kunz 2014. 31-33.

⁷⁵ Müller 2014. 347.

⁷⁶ Müller 2015. 86.

⁷⁷ Vavrovsky 2008. 221.

⁷⁸ Müller 2014. 349.

⁷⁹ Müller 2014. 241.

C) *Bíróság* (Gericht)

Az osztrák magánalapítványi jogban jelentős szerepet tölt be a bíróság, mint külső kontrollszerv.⁸⁰ A tulajdonos és – ezáltal a tulajdon garanciális funkciójának – hiányából eredő „kontrolldeficitet” a jogalkotó a bíróság széles körű jogosultságokkal való felruházásával igyekszik ellensúlyozni.⁸¹ A bíróságot megillető kontrolljogosultságok szubszidiárius jellegűek, azaz a bíróság főszabály szerint nem hivatalból, hanem csak valamely alapítványi szerv kérelme alapján járhat el.

A bíróság a törvény erejénél fogva kizárólagosan, vagy valamely jogi érdekekkel rendelkező személy kérelmére, szubszidiárius jelleggel köteles az alapítványi szervnél betöltendő tagság, illetve tisztség betöltésével kapcsolatos határozat meghozatalára.⁸²

A PSG 11.§ (2) bekezdés alapján a bíróság köteles alapítási ellenőr (*Gründungsprüfer*) kirendelésére, amennyiben az alapítványi vagyon rendelése nem kizárólag készpénzben történik. A vizsgálat célja annak megállapítása, hogy a rendelt vagyon eléri-e a törvény által szabályozott tőkeminimumot, azaz legalább 70.000 eurónak megfelelő vagyont.⁸³ A PSG 20.§ (1) bekezdés szerint az alapítványi ellenőrt (*Stiftungsprüfer*) kijelölésére a bíróság jogosult, amennyiben a magánalapítványnál felügyelőbizottság nem működik.⁸⁴ Az első felügyelőbizottság kijelölésére az alapító jogosult.⁸⁵ Ezt követően a bíróság hatáskörébe tartozik a felügyelőbizottsági tisztségeket érintő határozathozatal.⁸⁶ Amennyiben az alapítványi szervek nem rendelkeznek a törvényben vagy az alapító okiratban meghatározott tagszámmal, úgy a hiányzó tagok kijelöléséről a bíróság kérelemre vagy hivatalból dönt.⁸⁷ A bíróság kérelemre vagy hivatalból hívja vissza tisztségéből valamely alapítványi szerv tagját az alapító okiratban szabályozott, vagy más indokolt esetben. Indokolt esetnek minősül különösen a súlyos kötelezettségszegés, a tisztséggel járó feladatok megfelelő ellátására képtelenség, valamint, ha valamely alapítványi tisztséget betöltő személy fizetése képtelenné válik.⁸⁸

A PSG 31.§ (1) bekezdése alapján bármely alapítványi szerv, vagy annak tagja kezdeményezheti a bíróságnál az egyedi könyvvizsgálat elrendelését. A kérelemben valószínűsíteni kell, hogy az alapítvány

⁸⁰ Melzer 2010. 168.

⁸¹ Melzer 2010. 168.

⁸² Melzer 2010. 169.

⁸³ PSG. 11. § (2) bekezdés.

⁸⁴ Melzer 2010. 169.

⁸⁵ PSG 24. § (1) bekezdés.

⁸⁶ PSG 24. § (1) bekezdés.

⁸⁷ PSG 27. § (1) bekezdés.

⁸⁸ PSG 27. § (2) bekezdés.

működése során a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő eljárás, illetve törvényen vagy alapító okiraton alapuló súlyos kötelezettségszegés történt. Az egyedi könyvvizsgálat elrendelésével kapcsolatos eljárás lényegében átmenetet képez a külső és belső kontrolleszközök között⁸⁹, hiszen a bíróság hivatalból nem rendelheti el, csak megfelelően előterjesztett kérelem alapján. Amennyiben a bíróság a kérelmet megalapozottnak tartja, úgy köteles elrendelni az egyedi könyvvizsgálatot. A bíróságnak az egyedi könyvvizsgálat eredménye alapján meg kell állapítania, hogy a kérelemben állított súlyos jogsértés valóban megtörtént-e, és amennyiben igen, úgy a bíróság az alapítványi cél védelme érdekében szükséges intézkedéseket kell tennie. Ilyen intézkedésnek minősül például az érintett alapítványi szerv tagjának PSG 27. § (1) bekezdése szerinti bíróság általi visszahívása.

Amennyiben a magánalapítvány az egyik kuratóriumi taggal köt szerződést, és a magánalapítványnál felügyelőbizottság nem működik, úgy a jogügylet érvényességéhez a bíróság, valamint a kuratórium többi tagjának jóváhagyása szükséges.⁹⁰

E) Kedvezményezettek (Begünstigte)

Az osztrák magánalapítványi jogban a kedvezményezetteknek kiemelt szerepe van. Ez könnyen belátható, hiszen a *Privatstiftung* alapító okiratának kötelező eleme az alapítványi cél meghatározása. A rendelt vagyon felhasználásánál és kezelésénél az irányadó szempont, hogy az alapítványi célnak megfelelően. Az osztrák szabályozás tiltja a kizárólag az alapítvány saját vagyonának kezelésére létrehozott alapítványt (*Selbstzweckstiftung*), ezért elengedhetetlen, hogy az alapító meghatározza a vagyonkezelő alapítvány kedvezményezettjeinek körét is. Tehát az osztrák *Privatstiftung* esetén mindig van olyan személy, aki az alapítványi vagyonból részesedik, anélkül, hogy ezért a *Privatstiftung* részére ellenszolgáltatást kellene nyújtania.⁹¹

A PSG alapján a belső kontroll az alapítványi szerveken keresztül biztosított⁹², ezért a kedvezményezetteket kevés *ex lege* jogosultság illeti meg a működés ellenőrzésével összefüggésben.⁹³ A PSG 30. § (1) bekezdése alapján a kedvezményezett jogosult a magánalapítvány irataiba betekinteni (*Einsichtsrecht*), valamint a működéssel kapcsolatosan

⁸⁹ Melzer 2010. 169.

⁹⁰ PSG 17. § (5) bekezdés.

⁹¹ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 98.

⁹² Melzer 2010. 64.

⁹³ Müller 2014. 7.

tájékoztatást kérni (*Auskunftsrecht*).⁹⁴ A PSG 30.§ alapján a kedvezményezettet megillető tájékoztatási, valamint iratbetekintési jog (együttesen információs jogok – *Informationsrechte*) főszabály szerint az alapító okiratban érvényesen nem zárhatók ki, illetve terjedelmük nem szűkíthető.⁹⁵ Amennyiben a *Privatstiftung* nem biztosítja a kedvezményezettnek az iratokba való betekintést, illetve a tájékoztatási kötelezettségének észszerű időn belül nem tesz eleget, úgy a bíróság a kedvezményezett kérelmére kötelezi a *Privatstiftungot* az iratbetekintés biztosítására.⁹⁶ A PSG 30.§ (1) bekezdésében szabályozott tájékoztatás kérésének joga csak az alapítvány céljának megvalósításával kapcsolatos információkra terjed ki, azaz a tájékoztatás kérésének joga nem terjed ki a *Privatstiftung* teljes ügyvitelére.⁹⁷ A tájékoztatáskérési jog célja, hogy a visszaélések kiderülhessenek.

Nikolaus Arnold álláspontja szerint a *Privatstiftung* tájékoztatási kötelezettsége csak a már megtett intézkedésekre terjed ki, a csupán tervezett, jövőbeli intézkedésekre nem.⁹⁸ Ebből következik, hogy a kedvezményezett tájékoztatáskérési jogának terjedelme a *Stiftungsprüfer* PSG 21.§ (1) bekezdése, valamint az UGB 272.§-a szerinti tájékoztatáskérési jogához képest szűkebb körű. Az iratbetekintési jog terjedelme a tájékoztatáskérési joghoz képest szélesebb körű, hiszen a kedvezményezett a *Privatstiftung* valamennyi iratába jogosult betekinteni, nem csupán azokba, amelyek közvetlenül összefüggenek az alapítványi cél megvalósításával.⁹⁹ Abban az esetben, ha az alapító (*Stifter*) az alapító okirat (*Stiftungserklärung*) kedvezményezettekre vonatkozó rendelkezéseit módosítja, és valamely eddig kedvezményezettnek minősülő személy elveszti kedvezményezetti státuszát, erről a tényről jogosult utólagosan a *Privatstiftungtól* tájékoztatást kérni, valamint betekinteni a módosított alapító okiratba is. Ezáltal lehetősége van annak ellenőrzésére, hogy a kedvezményezetti jogállásának megvonására jogszerűen került-e sor.¹⁰⁰

A PSG 30.§ által szabályozott információs jogok a kedvezményezetteket illetik meg. Az uralkodó álláspont szerint e § tekintetében kedvezményezettnek a PSG 5.§ által meghatározott személyi kör minősül.¹⁰¹

⁹⁴ PSG 30. § (1) bekezdés.

⁹⁵ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 98.

⁹⁶ PSG 30. § (2) bekezdés.

⁹⁷ Müller 2015. 167.

⁹⁸ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017.168.

⁹⁹ Müller 2015. 168

¹⁰⁰ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 98.

¹⁰¹ Müller 2015. 168

A bírósági gyakorlat szerint a kedvezményezettet megilleti az a jog is, hogy indokolt esetben kérhesse a bíróságtól a kuratórium visszahívását.¹⁰² A PSG. 27.§ (2) bekezdése alapján valamely lényeges körülmény fennállása esetén a kuratóriumi tag/tagok visszahívása kérhető a bíróságtól. Ilyen lényeges körülménynek minősül többek között a kuratórium súlyos kötelezettségszegése, például, ha a kuratórium nem teljesíti a kedvezményezettel szemben a PSG 30.§ által szabályozott tájékoztatási kötelezettségét.¹⁰³ A bírósági gyakorlatot áttekintve látható, hogy az esetek túlnyomó többségében nem kerül sor a kuratórium/kuratóriumi tag visszahívására, mivel a bíróság a visszahívásról csak súlyos kötelezettségszegés esetén rendelkezik.¹⁰⁴

3. A PGR kontrollra vonatkozó rendelkezései

A PGR magáncélra létrehozott alapítványok esetén nem teszi kötelezővé (alapítványi) kontrollszerv kijelölését.¹⁰⁵ Az alapítónak azonban lehetősége van arra, hogy az alapító okiratban kontrollszervet jelöljön ki. A kontrollszerv feladata, hogy évenként ellenőrizze, az alapítványi vagyont az alapítványi célnak megfelelően kezelik-e és használják fel, valamint a vizsgálat eredményéről készült jelentést kell készítenie. Ha kontrollszerv a vizsgálat során a *Privatstiftung* fennmaradását veszélyeztető körülményt észlel, erről tájékoztatnia kell a bíróságot, illetve, ha a kedvezményezettek személye ismert, akkor a kedvezményezetteket is [PGR 552. cikk 11.§ (4) bekezdés].

A PGR szerint az alapító okirat rendelkezése alapján a kontrollal kapcsolatos feladatokat az alábbi személyek vagy szervezetek láthatják el [PGR 552. cikk 11.§ (2) bekezdés]:

- a PGR 552. cikk 27.§ szerinti alapítványi szervnek minősülő *Revisionsstelle* (alapítványi ellenőr), vagy
- az alapító által megnevezett a felügyeleti feladatok ellátásához szükséges jogi és gazdasági ismeretekkel rendelkező természetes személyből vagy személyekből álló alapítványi szerv, vagy
- az alapító saját maga.

A *Revisionsstelle* kijelölésére a bíróság jogosult. Az alapítónak lehetősége van arra, hogy javaslatot tegyen az alapítványi ellenőr

¹⁰² Müller 2014. 8.

¹⁰³ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017 99.

¹⁰⁴ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 99.

¹⁰⁵ Melzer 2010. 152.

(*Revisionsstelle*) személyére. Ha az alapító nem él ezzel a lehetőséggel, akkor a javaslattételre az ügyvezető szerv (*Stiftungsrat*) jogosult.¹⁰⁶ Az alapítványi ellenőri feladatok ellátására kijelölhető személyek körét a PGR 191a. cikk (1) bekezdése szabályozza.

A kontrollszerv a *Privatstiftung*tól független. A függetlenség biztosítása érdekében a PGR 552. cikk 27.§ (2) bekezdése összeférhetetlenségi szabályokat állapít meg. Ennek alapján nem lehet a kontrollszerv tagja, aki:

- tagja valamely alapítványi szervnek,
- a *Privatstiftung* munkavállalója,
- valamely alapítványi szerv tagjával rokonságban áll
- kedvezményezett.

Főszabály szerint a kedvezményezetteket a jogaikat érintő tényekről és körülményekről tájékoztatáshoz való jog illeti meg. Ezen túlmenően jogosultak a *Privatstiftung* irataiba betekinteni. A kedvezményezetteket a PGR alapján megillető iratbetekintési és tájékoztatáshoz való jog az alapító okiratban nem zárható ki. Amennyiben tehát az alapító nem rendelkezik az alapító okiratban kontrollszerv létrehozásáról, úgy a kontrollt az információs jogok segítségével a kedvezményezettek gyakorolják.¹⁰⁷

A fenti szabály alól kivételt jelentenek a PGR által szabályozott alábbi esetek¹⁰⁸:

- ha az alapító a *Privatstiftung* visszahívásának jogát fenntartotta és saját magát jelölte ki végső kedvezményezettként, akkor nem illetik meg a kedvezményezetteket a PGR 552. cikk 9.§ szerinti információs jogok [PGR 552. cikk 10.§];
- ha az alapító az alapító okiratban kontrollszerv létrehozásáról rendelkezett, akkor a kedvezményezett kizárólag az alapítvány céljára, szervezetére, valamint az alapítvánnyal szemben az őt megillető jogokkal kapcsolatosan kérhet tájékoztatást. A kapott tájékoztatás valódiságának ellenőrzése érdekében a kedvezményezett jogosult a kapott információkat alátámasztó iratokba betekinteni. Ezen túlmenően a kontrollszerv köteles tájékoztatni a kedvezményezetteket, amennyiben problémát észlel [PGR 552. cikk 11.§];

¹⁰⁶ Müller 2015. 119.

¹⁰⁷ Arnold, Ludwig 2013. 335.

¹⁰⁸ Arnold-Ludwig 2013. 336.

- ha az alapító a *Privatstiftung* működésének állami felügyelet alá helyezéséről döntött, akkor a kedvezményezetteket nem illetik meg a PGR 552. cikk 9.§ szerinti információs jogok [PGR 552. cikk 12.§].

IV. A Foundation Governance alapító okirat által szabályozott fakultatív eszközei

Az alapító a *Foundation Governance*-t a megfelelő rendelkezések létesítő okiratba foglalásával meglehetősen szabadon alakíthatja. A létesítő okiratban rögzített hatáskör- és kontrollmegosztás alapján megkülönböztethetjük az alapító, a kuratórium, valamint a kedvezményezettek által dominált magánalapítványt.¹⁰⁹ Az alapító által dominált magánalapítvány esetén az alapítót széleskörű jogosultságok illetik meg, mint például az alapítvány visszavonásának (a magyar modellben erre az alapító nem jogosult) és a létesítő okirat módosításának joga, illetve jogosultság a kuratóriumi tagok kijelölésére és visszahívására.¹¹⁰ Azoknál a magánalapítványoknál, amelyeknél a súlypont a kuratórium felé tolódik, az alapító az alapítvány alapító okiratának módosítási jogát fenntartja magának, valamint a kedvezményezettek törvény által meghatározott jogosultságait nem lehet bővíteni a létesítő okiratban.¹¹¹ A kedvezményezettek által dominált magánalapítvány esetén az alapító bővíti a kedvezményezettek jogait, valamint az alapító okiratban olyan egyéb alapítványi szerv létesítéséről rendelkezik, mely akár részben vagy teljesen a kedvezményezetteként megjelölt személyekből áll.¹¹²

A) Az alapítványi aktoraira, a kedvezményezettekre, az alapítóra, valamint harmadik személyekre telepíthető jogosultságok

Az alapító az alapító okiratban az alapítványi szervekre – a törvényben meghatározott jogokon túlmenően – további jogokat telepíthet, melyek lehetővé teszik, hogy a jogosultak a vagyionkezelő magánalapítvány működését hatékonyan felügyelhessék, illetve működésére akár befolyást is gyakorolhassanak.

Az alapítót, a kedvezményezetteket, az alapítványtól független harmadik személyt, illetve az egyéb alapítványi szervet az alapító okirat

¹⁰⁹ Müller 2014. 10.

¹¹⁰ Müller 2014. 10.

¹¹¹ Müller 2014. 11.

¹¹² Müller 2014. 11.

alapján esetlegesen megillető jogosultságokat a következőképp csoportosíthatjuk:

- a) közreműködési és felügyeleti jog (*Mitwirkungs- und Kontrollrechte*);
- b) tájékoztatáshoz való jog és iratbetekintési jog (*Auskunfts- und Einsichtsrechte*);
- c) kinevezési és visszahívási jog (*Bestellungs- und Abbreufungsrechte*);
- d) a kuratóriumi tagok díjazásának mértékéről való döntés (*Vergütung des Stiftungsvorstands*).

a) Közreműködési és felügyeleti jog

A kinevezési és visszahívási joggal szemben a közreműködési és felügyeleti jogosultságok lehetővé teszik a közvetlen befolyásgyakorlást az alapítvány működésére.¹¹³ Ilyen jogosultságnak minősülhet például a tanácskozási jog, az ellenőrzési jog, a felügyeleti jog, az együttdöntési jog, a vétójog vagy akár az utasítási jog.¹¹⁴ Fontos korlátozás azonban a magyar és osztrák szabályozásban is, hogy ezek a jogok nem csorbíthatják más alapítványi szerv (például kuratórium, felügyelőbizottság, könyvvizsgáló) törvényben rögzített hatásköreit.¹¹⁵

A tanácskozási jog lehetővé teszi, hogy az alapító okiratban megjelölt személyeket bevonják a döntéselőkészítésbe.¹¹⁶ A kuratóriumi tagokon túlmenően más személyek bevonása a döntéselőkészítésébe nemcsak a vagyonkezelő alapítvány, hanem a kuratórium érdekében is áll, különösképpen akkor, ha a kuratóriumi tagok nem rendelkeznek a döntés meghozatalához elégséges szaktudással.¹¹⁷ Tanácskozási jog illetheti meg az alapító okirat rendelkezése alapján az alapítót, az egyéb alapítványi szervet, a kedvezményezetteket vagy akár a vagyonkezelő alapítványtól független harmadik személyt is.¹¹⁸

További lehetséges kontrolleszköz a hozzájárulási jog (*Zustimmungsrecht*). A hozzájárulási jog azt jelenti, hogy a kuratórium valamely ügyvezetés körébe tartozó cselekményt (például ügyletkötést) akkor végezhet el, ha azt a hozzájárulási jog jogosultja előzőleg jóváhagyta.¹¹⁹ Az osztrák joggyakorlatban jellemzően az egyéb alapítványi

¹¹³ Müller 2015. 210.

¹¹⁴ Müller 2015. 210.

¹¹⁵ OGH 10.4.2014, 6 Ob 230/13m

¹¹⁶ Müller 2015. 212.

¹¹⁷ Müller 2015. 212.

¹¹⁸ Müller 2015. 213.

¹¹⁹ Müller 2015. 215.

szerv (*Beirat*) hatáskörébe utalják ezt a jogosultságot. A magyar és osztrák szabályozástól eltérően a liechtensteini szabályozás nem korlátozza a hozzájárulási jog terjedelmét (nem érvényesül a hatáskörcsorbítás tilalmának elve). A PGR 528. cikk 28.§ (1) bekezdése kimondja, hogy az egyéb alapítványi szerv hatáskörébe utalható hozzájárulási joghoz az ügyvezető szerv (*Stiftungsrat*) kötve van.¹²⁰

A hozzájárulási joghoz hasonló az alapító okiratban megjelölt személyt vagy szervet megillető vétójog. A vétójog esetén az ügyvezető szerv önállóan megteheti a hatáskörébe tartozó cselekményeket mindaddig, amíg a jogosult a vétójogát nem gyakorolja. A vétójog gyakorlása az osztrák szabályozás szerint csak a *Privatstiftung* belső jogviszonyában (*im Innenverhältnis*) bír joghatással, harmadik személyekkel szemben azonban nem.¹²¹ Az OGH gyakorlata alapján nem illetheti meg a jogosultat általános jellegű vétójog, azaz nem terjedhet ki a jogosult vétójoga az ügyvezetés teljes egészére, hanem csak bizonyos, főszabály szerint az AktG 95.§ (5) bekezdés 1-5. pont szerinti, illetve a (6) bekezdés szerinti ügyletekre.¹²²

A PGR 552. cikk 28.§ (1) bekezdés nem szabályozza kifejezetten, hogy a *Stiftungsbeiratot* megilleti a vétójog. A PGR vonatkozó rendelkezése azonban nem taxatív, hanem demonstratív jelleggel sorolja fel a *Stiftungsrat* hatáskörébe utalható jogosultságok körét, így az uralkodó álláspont szerint a *Stiftungsrat* hatáskörébe utalható többek között a vétójog is.

További lehetséges kontrolljogosultság az utasítási jog (*Weisungsrecht*) is. Az osztrák törvény és bírói gyakorlat nem tisztázza egyértelműen, milyen terjedelmű lehet az utasítási jog. A jogirodalomban uralkodó álláspont szerint a vétójoghoz és a hozzájárulási joghoz hasonlóan az utasítási jog sem illethet meg senkit általános jelleggel a kuratóriummal szemben. Korlátozott mértékű utasítási joga lehet az alapító okirat alapján az alapítónak, a *Beiratnak*, valamint a felügyelőbizottságnak is.¹²³

A liechtensteini szabályozás kifejezetten lehetővé teszi, hogy az egyéb alapítványi szervet (ennek az alapító akár egyedüli tagja is lehet) utasítási jog illesse meg. Ezen túlmenően az alapító a *Stiftungsrattal* megbízási szerződést (*Mandatsvertrag*) köthet. Az ügyvezető szerv a *Mandatsvertrag* alapján az alapító vagy az alapító közeli hozzátartozóinak utasításai

¹²⁰ Müller 2015. 214.

¹²¹ Müller 2015. 221.

¹²² Müller 2015. 222.

¹²³ Müller 2015. 235.

szerint köteles eljárni.¹²⁴ Felmerül a kérdés, hogy a *Stiftungsrat*nak hogyan kell eljárnia abban az esetben, ha az egyéb szerv által adott utasítás és az alapító vagy közeli hozzátartozója által a *Mandatsvertrag* alapján adott utasítás nem egyezik, vagy ezek az utasítások tartalmilag ellentétesek.¹²⁵ Ebben az esetben az egyéb szerv által adott utasítás elsőbbséget élvez a *Mandatsvertrag* alapján adott utasítással szemben.¹²⁶

A Vtv. alapító okiratban bővíthető felügyeleti jogot az alapítványi ellenőrrel kapcsolatosan szabályoz [Vtv. 8.§ (4) bekezdés]. Ezen túlmenően a kedvezményezettek jogai is bővíthetők az alapító okiratban, ilyen jog lehet például az iratbetekintési jog, tájékoztatáshoz való jog, hozzájárulási jog [Vtv. 9.§ (1) bekezdés, Ptk. 3:391.§ (2) bekezdés i) pont]. Az egyéb szervet megillető jogosultságok szintén az alapító okiratban szabályozhatók, azzal a korlátozással, hogy az egyéb alapítványi szerv(ekre) telepített jogok nem csorbíthatják a könyvvizsgáló, a felügyelőbizottság, valamint az állandó könyvvizsgáló jogait [Ptk. 3:391.§ (2) bekezdés g) pont, Ptk. 3:401.§]. A Ptk. 3:401.§ az egyéb alapítványi szervekre telepített jogokkal kapcsolatosan rögzíti a hatáskörcsorbítás tilalmának az elvét. A hatáskörcsorbítás tilalmának megsértése tekintetében a magyar jogalkalmazók számára irányadó lehetne az osztrák joggyakorlat. A kedvezményezettekre vonatkozóan a Ptk. és a Vtv. nem tartalmaz ilyen, a Ptk. 3:401.§-hoz hasonló rendelkezést. Felmerülhet a kérdés, hogy a Ptk. 3:401.§ által szabályozott hatáskörcsorbítás tilalmának az elve analógia útján alkalmazandó-e a kedvezményezettekre? Álláspontom szerint a kedvezményezettekre telepíthető jogosultságok tekintetében szintén alkalmazandó a hatáskörcsorbítás tilalmának elve. Tehát a kedvezményezettek és egyéb szervek ellenőrzési és felügyeleti jogainak szabályozására lehetőség van az alapító okiratban, azonban e jogok nem ütközhetnek a hatáskörcsorbítás tilalmának elvébe. A hatáskörcsorbítás tilalmába ütköző volna az osztrák joggyakorlat alapján például a kedvezményezettet vagy az egyéb alapítványi szervet megillető általános vétójog, általános együtdöntési jog, valamint az utasítási jog.

b) Tájékoztatáshoz való jog és iratbetekintési jog

A tájékoztatáshoz való jog és az iratbetekintési jog alapvető szerepet töltenek be a vagyonkezelő alapítvány működésének és gazdálkodásának

¹²⁴ Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 139.

¹²⁵ Müller 2015. 238., Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 140.

¹²⁶ Müller 2015. 238, Thomasser, Heidinger, Schwarzer 2017. 140-141.

ellenőrzésében.¹²⁷ Az osztrák alapítványi jogban a kedvezményezettek PSG 30.§ által szabályozott információs jogának terjedelme tovább bővíthető.¹²⁸ Ezen túlmenően az alapítványi ellenőrt megillető tájékoztatáshoz való jog terjedelme is bővíthető az alapító okiratban. A törvény alapján a *Stiftungsprüfer*t csak a *Stiftungsvorstand*dal (kuratórium) szemben illeti meg a tájékoztatáshoz való jog. A tájékoztatás adására kötelezett szervek köre bővíthető az *Aufsichtsrat*tal (felügyelőbizottság), valamint az egyéb alapítványi szervvel.¹²⁹

A magyar szabályozás alapján a kedvezményezetteket az alapító okirat alapján megilletteheti a tájékoztatáshoz való jog, valamint az iratbetekintési jog.

c) Az alapítványi szervek tagjainak kinevezésével és visszahívásával kapcsolatos rendelkezések

A kuratórium tagjaira vonatkozó kinevezési és visszahívási jog lehetőséget teremt arra, hogy a jogosult a kuratórium működésére közvetett befolyást gyakorolhasson, hiszen a bármikor visszahívható kuratórium vagy kuratóriumi tag pszichológiai nyomás alatt áll, és ez hatással van a kuratórium (illetve a kuratóriumi tagok) döntéseire.¹³⁰ Az osztrák magánalapítványi jogban a kuratóriumi tagok visszahívásának joga az alapító okirat rendelkezése alapján megilletteheti magát az alapítót, a kedvezményezetteket, az egyéb alapítványi szervet vagy akár harmadik személyt is.

A liechtensteini szabályozás alapján az alapító az alapítványi szervek kijelölésének és visszahívásának szabályairól az alapító okiratban rendelkezhet.¹³¹ Az alapító okiratnak rendelkeznie kell a kinevezésről, a visszahívásról, a megbízatás időtartamáról, az ügyvezetés típusáról, valamint a képviseleti jog típusáról is.¹³² Liechtensteinben az a bevett gyakorlat, hogy az alapító az első ügyvezető szerv (*Stiftungsrat*) tagjait az alapító okiratban kijelöli, a későbbiekben pedig az alapító okiratban lefektetett szabályrendszer alapján kerül sor a *Stiftungsrat* tagjainak kijelölésére és visszahívására [552. cikk 16.§ (1) bekezdés 7.) pont PGR]. Az alapító úgy is rendelkezhet, hogy valamelyik *Stiftungsrat* tag kiesése esetén a tagok saját maguk dönthetnek az új kuratóriumi tag kijelöléséről

¹²⁷ Müller 2015. 166.

¹²⁸ Müller 2015. 13.

¹²⁹ Müller 2015. 183.

¹³⁰ Müller 2015. 262

¹³¹ Müller 2015. 264.

¹³² Müller 2015. 264.

(*Kooptationsrecht*).¹³³ Ezen túlmenően lehetőség van arra is, hogy az alapító a *Stiftungsrat* tagjaira vonatkozó visszahívási jogot saját magának fenntartsa, vagy azt az alapító okiratban megjelölt egyéb szervre (*Beirat*) telepítse.¹³⁴ A kuratóriumi tagok visszahívásának joga azonban a liechtensteini bírói gyakorlat alapján nem korlátlan. Az alapító a PGR 2. cikke alapján a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően köteles eljárni a visszahívási jogra vonatkozó szabályrendszer kialakításakor, valamint annak gyakorlása során is. Ebből következik, hogy a visszahívási jogot nem lehet visszaélészerűen gyakorolni.¹³⁵

B) Egyéb alapítványi szervek létesítésére való jogosultság és ezen szervekre telepíthető jogosultságok

A Ptk. 3:401.§ és a PSG 14.§ (2) bekezdés alapján lehetőség van egyéb alapítványi szerv létesítésére is (például tanácsadó testület, *Beirat*). Az egyéb alapítványi szerv létrehozásának elsődleges célja, hogy az alapítónak és az alapító által megjelölt személyeknek (akik akár a kedvezményezettek is lehetnek) lehetőségük legyen az alapítvány működésére befolyást gyakorolni, illetve az alapítványi cél megvalósításával összefüggésben kontrollt gyakorolni.¹³⁶ *Nikolaus Arnold* szerint különösen javasolt egyéb szerv létesítése abban az esetben, ha a vagyonkezelő magánalapítvány működéséhez speciális „*know-how*” szükséges. A művészeti ismeretek szükséges „*know-how*”-nak minősülhetnek például abban az esetben, ha az alapító a vagyonkezelő alapítvány céljaként bizonyos művész alkotásainak megvásárlását és az ezekből történő kiállítás rendezését határozta meg.¹³⁷

A Ptk.¹³⁸ és a PSG¹³⁹ vonatkozó szabályai szerint az alapító egyéb alapítványi szerv létrehozásáról az alapító okiratban rendelkezhet. Az osztrák ítélkezési gyakorlat alapján nem elegendő, ha az alapító csak az alapító okirat mellékletében (*Stiftungszusatzurkunde*) rendelkezik az egyéb szerv létrehozásáról, vagy az alapító okirattól független okiratban, hiszen ezek az iratok nem nyilvánosak (*Verbot „geheimer Organe”* – „titkos” szervek tilalma).¹⁴⁰

¹³³ Müller 2015. 265.

¹³⁴ Müller 2015. 265.

¹³⁵ Müller 2015. 267.

¹³⁶ OGH 16.5 2001, 6 Ob/85/01w, Müller 2015. 324.

¹³⁷ Müller 2015. 212.

¹³⁸ Ptk. 3:392 (2) bekezdés g) pont

¹³⁹ PSG 9. § (2) bekezdés, 10. § (2) bekezdés, Melzer 2010. 140.

¹⁴⁰ Müller 2015. 87.

A PSG 14.§ (2) bekezdése szerinti egyéb szerv (a továbbiakban: *Beirat*) jogszerű létrehozásának a feltételei a következők:

- az alapító okiratban rögzíteni kell legalább az egyéb szerv megnevezését [*Bezeichnung*, a leggyakoribb elnevezések: tanács (*Beirat*), családi tanács (*Familienbeirat*), alapítványi tanács (*Stiftungsrat*), alapítók gyűlése (*Stiftungsversammlung*), kedvezményezettek gyűlése (*Begünstigtenversammlung*)¹⁴¹];
- feladat- és hatáskörét (*Kompetenz* - elegendő a hatáskörének nagy vonalakban történő körülírása);
- a *Beirat*nak rendelkeznie kell bizonyos szervezeti struktúrával (*Organisationsstruktur*) is.¹⁴²

Tehát – ahogy arra *Michael Müller* és *Martin Melzer* is utal – az osztrák szabályozás úgynevezett materiális értelemben vett szervfogalmon („*materieller Organbegriff*”). alapszik,¹⁴³ ezért nem elegendő egy személy vagy szerv pusztán *Beirat*ként történő megnevezése ahhoz, hogy alapítványi szervnek minősüljön, amennyiben a fenti feltételek („*Bezeichnung, Kompetenz, Organisationsstruktur*”) nem teljesülnek.¹⁴⁴ A PSG nem tartalmaz arra vonatkozó szabályt, hogy a PSG 14.§ (2) bekezdése szerint létrehozott egyéb alapítványi szervnek (*Beirat*) legalább hány főből kell állnia.¹⁴⁵ Az OGH ítélezési gyakorlata alapján az is elegendő, ha a *Beirat* csupán egy főből áll.¹⁴⁶ Abban az esetben, ha a *Beirat* tagjainak a létszáma nem haladja meg az alapító okiratban meghatározottat, úgy az új tag személyéről szükség esetén a bíróság kérelemre vagy hivatalból dönt.¹⁴⁷ Amennyiben a *Beirat* legalább három tagból áll, úgy a PSG 28.§ megfelelően alkalmazandó. A PSG 28.§ alapján a *Beirat* tagjai közül elnököt kell választani, a döntések meghozatala egyszerű többséggel történik (szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata a döntő). Abban az esetben, ha egyik tag sem mond ellent, a *Beirat* a döntéseit írásban is meghozhatja.¹⁴⁸ Az alapítónak a létesítő okiratban rendelkeznie kell arról, kik legyenek a *Beirat* tagjai, valamint arról is, ki jogosult a *Beirat* tagjainak kijelöléséről dönteni.¹⁴⁹ Az alapító fenntarthatja magának a jogot a *Beirat* tagjairól való döntésre, vagy ezt a jogot akár másra is átruházhatja.¹⁵⁰ A PSG azt sem korlátozza, ki lehet a

¹⁴¹ Müller 2014. 323

¹⁴² Melzer 2010. 140.

¹⁴³ Müller 2015. 87., Melzer 2010. 140.

¹⁴⁴ Müller 2015. 87.

¹⁴⁵ Gruber 2013. 28.

¹⁴⁶ OGH. 8.5.2013, 6 Ob 42/13i, Gruber 28.

¹⁴⁷ Marschner 2019. 80-82., PSG 27. §(1) bekezdés.

¹⁴⁸ Müller 2015. 87.

¹⁴⁹ Gruber 2013. 28.

¹⁵⁰ Gruber 2013. 28.

Beirat tagja. A PSG nem állapít meg a *Beirat* tagjaira vonatkozó PSG 15. (2)-(3) bekezdésekhez, valamint PSG 23.§ (2) bekezdéséhez hasonló összeférhetlenségi szabályokat sem. Az OGH ítélkezési gyakorlata alapján azonban a kuratórium tagja nem lehet egyidejűleg a *Beirat* tagja is.¹⁵¹

A Ptk. és a PSG sem nevesíti az egyéb szerve ruházható hatásköröket. A Ptk. alapján a létesített egyéb alapítványi szerv nem csorbíthatja a kuratórium, a felügyelőbizottság, valamint a könyvvizsgáló jogait (hatáskörcsorbítás tilalmának elve). Az osztrák bírói gyakorlat is hasonlóan húzta meg az egyéb alapítványi szerv jogosultságainak határát. Az osztrák és magyar szabályozás szerint tehát az egyéb alapítványi szerv feladata az alapítványi cél védelme, nem pedig annak közvetlen megvalósítása.¹⁵²

Az osztrák jogirodalomban vitatott, hogy a *Beiratra* milyen mértékben telepíthetők jogosultságok, melynek eredményeképp más alapítványi szerv (különösen a kuratórium) hatásköre nem csorbul. Az OGH 10.4.2014, 6 Ob 230/13m számú döntésében kimondta, hogy az alapító okiratban a *Beiratra* ruházott jogok nem eredményezhetik, hogy a kuratórium csupán a végrehajtó szerv szerepét töltsse be a működés során.¹⁵³ Az egyéb alapítványi szerv nem jogosítható fel a *Privatstiftung* képviselőjére¹⁵⁴, valamint az alapítványi ellenőr (*Stiftungsprüfer*) megválasztására¹⁵⁵. Ezen túlmenően az alapító okiratban nem szabályozható a *Beiratot* a kuratóriummal szemben megillető általános körű utasítási jog sem, mivel az túlzott mértékben csorbítaná a kuratórium ügyvezetéssel kapcsolatos hatáskörét.¹⁵⁶

A bírói gyakorlat alapján a *Beiratra* az alapító okiratban a következő jogok telepíthetők¹⁵⁷:

- tanácskozási jog (*Beratungsrecht*)¹⁵⁸;
- felügyeleti és ellenőrzési jog (*Kontroll- und Überwachungsrechte*)¹⁵⁹;
- hozzájárulási és vétójog az AktG 95.§ (5) bekezdésében szabályozott ügycsoportok tekintetében (*Zustimmungs- und Vetorechte*)¹⁶⁰;

¹⁵¹ Marschner 2019. 81.

¹⁵² Müller 2015. 211.

¹⁵³ Müller 2015. 211.

¹⁵⁴ OGH 10.4.2014, 6 Ob 230/13m

¹⁵⁵ Marschner 2019. 81. 80-82.

¹⁵⁶ Marschner 2019. 81.

¹⁵⁷ Gruber 2013. 28.

¹⁵⁸ Gruber 2013. 28.

¹⁵⁹ Gruber 2013. 28.

¹⁶⁰ Müller 2014. 333- 334

- a kuratórium tagjainak megválasztása és visszahívása (*Bestellung und Abberufung des Stiftungsvorstands*)¹⁶¹;
- a kuratóriumi tagokat megillető díjazás mértékéről való döntés (*Festsetzung der Vergütung der Mitglieder des Stiftungsvorstands*)¹⁶²

A jogirodalom „*aufsichtsratsähnlicher Beirat*nak” nevezi az olyan egyéb szervet, melyet az alapító okirat szerint széleskörű, a felügyelőbizottsághoz hasonló (PSG 25.§) ellenőrzési és felügyeleti jogosultság illet meg.¹⁶³ A *Beirat* a *Privatstiftung* működését illetően jelentős befolyással rendelkezik, amennyiben az alapító okirat szerint megilleti a kuratórium vagy egyes kuratóriumi tagok visszahívásának joga. Ez a jog azonban az OGH ítélkezési gyakorlata alapján nem gyakorolható korlátlanul, mivel a kuratórium vagy kuratóriumi tag visszahívására csak „érdemi” („*sachlich*”) indokból kerülhet sor.¹⁶⁴ *Johannes Gruber* szerint ez a korlátozás teljes mértékben indokolt, hiszen amennyiben a visszahívási jogot a *Beirat* korlátlanul gyakorolhatná, úgy a *Beirat*ot lényegében közvetett utasítási jog (*mittelbares Weisungsrecht*) illetné meg a kuratóriummal szemben.¹⁶⁵ A PSG 14.§ (3) bekezdés kimondja, hogy abban az esetben, ha a *Beirat* jogosult a kuratórium vagy kuratóriumi tag visszahívására, úgy e döntés meghozatalához háromnegyedes többség, illetve, ha a *Beirat* kevesebb, mint négy tagból áll, akkor pedig egyhangú döntés szükséges. Amennyiben a kuratórium vagy kuratóriumi tag visszahívására nem valamely a PSG 27.§ (2) bekezdésben meghatározott okból kerül sor, akkor a *Beirat* azon tagjainak szavazati joga, akik kedvezményezettek, illetve a velük rokonságban álló személyek, valamint azon személyek szavazati joga, akiket a kedvezményezettek vagy az ő hozzátartozóik a *Beirat*ban való érdekeik képviselete céljából bíztak meg, nem haladhatja meg összesen az 50 %-ot¹⁶⁶.

A liechtensteini PGR 552. cikk 28.§ (1) bekezdés felsorolja az egyéb szervre telepíthető hatásköröket. Ezek az alábbiak: a kedvezményezettek körének meghatározása, döntés a kedvezményezetteknek juttatandó részesedés mértékéről, a juttatás időpontjáról és feltételeiről, a rendelt vagyon kezelése, tanácsadás és támogatás nyújtása a *Stiftungsrat*nak, az alapítvány működésének ellenőrzése, egyetértési jog, utasításadási jog, valamint az alapítvány aktorai érdekében kifejtett érdekvédelmi

¹⁶¹ Müller 2014. 328.

¹⁶² Müller 2014. 333.

¹⁶³ Müller 2014. 335.

¹⁶⁴ Gruber 2013. 29.

¹⁶⁵ Gruber 2013. 28

¹⁶⁶ PSG 14.§ (4) bekezdés.

tevékenység. Látható, hogy a magyar és az osztrák szabályozással ellentétben a liechtensteini szabályozás lehetővé teszi, hogy az alapító a létesítő okiratban olyan terjedelmű egyetértési és utasítási joggal ruházza fel az egyéb szervet, melynek következtében a kuratórium csupán operatív ügyvezető szervvé degradálódhat. Az ügyvezető szerv csak abban az esetben köteles az utasításnak megfelelően eljárni, amennyiben az nem sérti a jogszabályi rendelkezéseket, az alapító okiratot, illetve nem ellentétes az alapítvány céljával.¹⁶⁷ Az ügyvezető szerv nem követheti automatikusan az utasításokat, hanem meg kell vizsgálnia, hogy azok megfelelnek-e a három említett kritériumnak. Ha az utasítás jogszerűtlen, sérti az alapító okiratot, vagy az alapítvány céljával ellentétes, akkor a *Stiftungsrat*nak figyelmen kívül kell hagynia.¹⁶⁸

V. Összefoglalás

A 2019. évi XIII. törvény (Vatv.) honosította meg a vagyonkezelő magánalapítvány konstrukcióját a magyar jogrendszerben. A vagyonkezelő magánalapítvány az alapító által rendelt vagyon kezelésére, és az ebből származó jövedelemnek az alapító okiratban megjelölt feladatok megvalósítására, valamint a kedvezményezettként megjelölt személy, illetve személyek javára történő vagyoni juttatás céljából alapítható [Vatv. 2.§ (1) bekezdés, Ptk. 3:378.§]. A vagyonkezelő magánalapítvány olyan jogi személy, melynek nincsenek jogi értelemben vett tulajdonosai és tagjai. *Kalss* szerint emiatt a vagyonkezelő magánalapítványnál „strukturális kontrolldeficit” figyelhető meg. Dolgozatomban annak bemutatására törekedtem, hogyan biztosítható a vagyonkezelő magánalapítvány kontrollja, különös tekintettel a vagyongazdálkodásra. Ennek érdekében a magyar szabályozás mellett átfogóan elemeztem az osztrák és a liechtensteini szabályozást, valamint bírói gyakorlatot is.

A *Foundation Governance* a vagyonkezelő alapítvány irányításának és kontrolljának szervezeti kereteit jelenti. A *Foundation Governance* szabályok középpontjában az ügyvezető szerv felügyeletével kapcsolatos szabályok állnak. A *Foundation Governance* szabályok célja a tulajdonosi érdekek védelme, mely a „strukturális kontrolldeficit” miatt kifejezetten indokolt. A *Foundation Governance* szabályokat csoportosíthatjuk aszerint, hogy törvényen vagy az alapító okiratban foglalt rendelkezésen alapulnak.

¹⁶⁷ Müller 2015. 236.

¹⁶⁸ Müller 2015. 236.

A Vtv. és a PSG csupán néhány kógens rendelkezést tartalmaz a vagyonkezelő magánalapítvány felügyeletéről (*ex lege Foundation Governance*). A Vtv. alapján főszabály szerint a vagyonkezelő magánalapítvány felügyeletét ellátó kötelező alapítványi szervek a felügyelőbizottság, valamint az állandó könyvvizsgáló. A PSG alapján a *Privatstiftung* felügyeletét az alapítványi ellenőr (*Stiftungsprüfer*), a kedvezményezettek (*Begünstigte*), valamint a bíróság (*Gericht*) látja el. A liechtensteini szabályozás nem rendelkezik kötelezően létrehozandó, felügyeletet ellátó alapítványi szervről. A PGR szabályai alapján amennyiben az alapító nem hoz létre kontrollszervert, úgy a működés feletti felügyeletet a kedvezményezettek gyakorolják az őket megillető tájékoztatáshoz való jog, valamint iratbetekintési jog segítségével. A fentiek alapján megállapítható, hogy a magyar és osztrák szabályozáshoz képest a liechtensteini szabályozás nagyobb teret hagy az alapítót megillető privátautonómiának, hiszen az alapító a magánalapítvány működését érintő felügyeletről viszonylag szabadon rendelkezhet az alapító okiratban.

A vizsgált modellek közötti további jelentős különbség, hogy a magyar szabályozás – az osztrák és liechtensteini szabályozástól eltérően – nem rendelkezik a kedvezményezetteket megillető jogosultságokról. Az *ex lege Foundation Governance* tekintetében a bíróság szerepe is korlátozottabb a magyar modellben. A PSG és a PGR szabályozása lehetővé teszi a bírósághoz fordulást abban az esetben is, ha a vagyonkezelő magánalapítvány működése célszerűtlen vagy sérti a gazdaságosság követelményét. A magyar szabályozás alapján a bíróság pusztán alaki felügyeletet gyakorol, mivel a vagyonkezelő magánalapítvány működésének gazdaságossága és célszerűsége nem vizsgálható. Álláspontom szerint ez meglehetősen nagy hátránya a magyar szabályozásnak, mivel a pusztán jogszerűségi bírósági kontroll nem elégséges. Továbbá annak, hogy a működés, illetve a hozott határozatok kizárólag jogszerűségi szempontú vizsgálata kérhető (gazdaságossági és célszerűségi vizsgálata nem), azzal a negatív következménnyel járhat, hogy az alapító a visszaélések elkerülése érdekében rendkívül részletes rendelkezéseket foglal az alapító okiratba és a befektetési szabályzatba, mert ha a működés vagy a hozott határozat ezeket sérti, minden további nélkül lehetősége van a bírósághoz fordulni. A Ptk. 3:35.§ meghatározza azon jogosultak körét, akik kezdeményezhetik a vagyonkezelő magánalapítvány határozatainak bírósági felülvizsgálatát. A Vtv. 8.§ (2) bekezdése a kezdeményezésre jogosultak körét bővíti az alapítványi vagyonellenőrrel, de csak abban az esetben, ha az alapítói jogokat a kuratórium gyakorolja. Érdemes lenne megteremteni annak a lehetőségét,

hogy amennyiben a vagyonkezelő alapítvány alapító okiratában az alapító egyéb alapítványi szerv létrehozásáról rendelkezett (például kedvezményezett tanács), úgy az egyéb alapítványi szerv is jogosult lehessen a bíróságnál a vagyonkezelő magánalapítvány határozatainak bírósági felülvizsgálatát kezdeményezni.

A Vtv. a vagyonkezelő alapítvány vagyongazdálkodásának külső ellenőrzését az alapítványi vagyonellenőrre telepíti, amennyiben az alapító az alapítói jogok gyakorlására a kuratóriumot jelölte ki, illetve e jogait az alapítványra ruházta át. Álláspontom szerint a törvényi megnevezés rendkívül félrevezető és pontatlan. Egyrészt azért, mivel az alapítványi vagyonellenőr az alapítvány belső, nem pedig külső szerve, hiszen az alapítványi vagyonellenőr kijelölése a törvényben foglalt feltételek fennállása esetén az alapító okirat kötelező tartalmi eleme. Megjegyzem, hogy a liechtensteini szabályozásban az alapítványi vagyonellenőrhöz hasonló funkciót betöltő *Revisionsstelle*, valamint az osztrák szabályozásban a *Stiftungsprüfer* is az ellenőrzés belső szervének minősülnek. Másrészt a vagyonellenőr megnevezés is pontatlan, mivel a vagyonellenőr tevékenysége nem csupán a vagyongazdálkodásra, hanem a vagyonkezelő alapítvány működésének egészére kiterjed. A Vtv. az ellenőrzés tekintetében számos kötelezettséget telepít az alapítványi vagyonellenőrre, azonban mégsem biztosít számára megfelelő jogosultságokat, hogy akár a célszerűtlen vagy nem gazdaságos működéssel szemben is felléphessen. A kontrolldeficit már azzal is enyhíthető lenne, ha a Vtv. alapján az alapítványi vagyonellenőr a Ptk. 3:104.§ rendelkezéséhez hasonlóan legalább az egyedi könyvvizsgálat kezdeményezésére jogosult volna a nyilvántartó bíróságnál.

Álláspontom szerint elég sajátos megoldás, hogy az alapító a kuratóriumra is átruházhatja az alapítói jogok gyakorlását. Ez teljes mértékben ellentétes a *Foundation Governance* hatékonyságának alapvető feltételével, ami nem más, mint a jogosultságok kiegyensúlyozott megosztásának (*Gewalttrennung*) szükségessége.

A magyar szabályozás szerint az állandó könyvvizsgáló és a felügyelőbizottság kijelölése kötelező (sőt bizonyos feltételek esetén az alapítványi vagyonellenőr kijelölése is), tehát „számszerűsítve” a törvényen alapuló *Foundation Governance* szélesebb körű, mint a vizsgált rokon konstrukciónál. Azonban, ha megvizsgáljuk az egyes szerveket megillető jogosultságokat, meglepő eredményre juthatunk. Az osztrák *Privatstiftung* esetén a *Stiftungsprüfer*t megillető jogosultságok köre jóval szélesebb, mint a magyar modellben a felügyelőbizottságé és az állandó könyvvizsgálóé (és az alapítványi vagyonellenőrre) együttvéve.

Az alapítónak mindhárom modell esetén lehetősége van a *Foundation Governance* alapító okiratban történő alakítására is. Az alapító okiratban az alapítóra, a kedvezményezettekre, az alapítványtól független harmadik személyre, illetve az egyéb alapítványi szervre telepíthető jogosultságok a következőképp csoportosíthatók: közreműködési és felügyeleti jog, tájékoztatáshoz való jog és iratbetekintési jog, kinevezési és visszahívási jog, a kuratóriumi tagok díjazásának mértékét illető döntési jog. A fakultatív *Foundation Governance* további lehetséges eszköze az egyéb alapítványi szerv létrehozása is. Fontos kiemelni, hogy az osztrák és magyar szabályozás kifejezetten rögzíti az egyéb alapítványi szerv tekintetében a hatáskörcsorbítás tilalmának elvét. A liechtensteini PGR ezzel szemben úgy rendelkezik, hogy az egyéb alapítványi szervet akár utasítási jog is megillesheti az ügyvezető szervvel szemben.

Felhasznált irodalom

Arnold, Nikolaus – Ludwig, Christian: *Stiftungshandbuch*. Linde, Wien, 2013.

Artmann, Eveline – Ruffler, Friedrich: *Gesellschaftsrecht*. Manz, Wien, 2017.

B. Szabó Gábor – Illés István – Kolozs Borbála – Menyhei Ákos – Sándor István: *A bizalmi vagyonkezelés*. Budapest, HVG ORAC, 2018.

Eiselberg, Maximilian: *10 Jahre Privatstiftungsrecht in Österreich*. In: Michael Umfahrer (szerk.): *10 Jahre Privatstiftungsrecht in Österreich*. Manzsche, Wien, 2004.

Gál Judit: *Társasági jogi perek*. HVG-Orac, Budapest, 2018.

Gruber, Johannes Peter: *Privatstiftung und Beirat*. Aufsichtsrat aktuell 2013/4.

Kalss, Susanne: *Die Privatstiftung als Baustein des Gesellschaftsrechts*. In: Doralt, Peter – Kalss, Susanne (szerk.): *Aktuelle Fragen des Privatstiftungsrechts*. Linde, Wien, 2001.

Kunz, Peter: *Gesellschaftsrechtliches Aufsichtsrats – Know-how*. Linde, Wien, 2014.

Kusternigg, Julia – Kammel, Armin – Schummer, Gerhard: *Verträge des Stiftungsrechts*. Linde, Wien, 2019.

Marschner, Ernst: *Optimierung der Familienstiftung*. Linde, Budapest, 2019.

Melzer, Martin: *Das österreichische Privatstiftungsrecht und das neue liechtensteinische. Stiftungsrecht im Vergleich.* NWV, Wien, 2010.

Mohai Máté: A tőkevédelem elvének megnyilvánulásai a társaságok jogában. *Gazdaság és Jog* 2016/6.

Müller, Katharina (szerk.): *Handbuch Stiftungmanagement.* Verlag Österreich, Wien, 2014.

Müller, Michael: *Die Handlungsautonomie des Stiftungsvorstands.* MANZ'sche, Wien, 2015.

Nowotny, Christian: Der Stiftungsprüfer als Element der Corporate Governance einer Privatstiftung. *Zeitschrift für Stiftungswesen* 2015/3.

Petrik Ferenc (szerk.): *Kommentár a gyakorlat számára I.* HVG-Orac, Budapest, 2018.

Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári jog II/IV. A jogi személy.* HVG-Orac, Budapest, 2018.

Sándor István: *Gondolatok a vagyonekezelő alapítvány bevezetéséről.* In: Boóc Ádám [et al.] (szerk.): *70 Studia in Honorem Ferenc Fábrián.* Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019.

Sárközy Tamás: A jogi személyek törvényességi felügyeletéről, különös tekintettel a köztestületekre. *Gazdaság és Jog* 2016/3.

Thomasser, Alix Frank – Martina Heidinger – Brigitta Schwarzer: *Gefangen im Stiftungszweck?* LexisNexis, Wien, 2017.

Torggler, Ulrich: *Gesellschaftsrecht AT und Personengesellschaften.* Verlag Österreich, Wien 2013.

Török Tamás: *Felelősség a társasági jogban.* HVG-Orac, Budapest, 2015.

Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja III.* HVG-Orac, Budapest, 2018.

Vavrovsky, Nikolaus: *Handbuch Konzernhaftung.* Linde, Wien, 2008.

Foundation Governance

Summary

In March the Hungarian Asset Management Foundation celebrated its 1st anniversary. The asset management foundation is a separate and distinct legal entity but unlike a company it has no shareholders. Foundation governance is a combination of rules by which asset management foundations are directed and controlled. The main principles of foundation governance are transparency and checks and balances. The foundation governance rules are stipulated by the law and by the declaration of establishment. This article intends to provide an overview of the main features of the foundation governance in Hungary, Austria, and Liechtenstein.